

VYRŲ NUOSTATOS Į VYRIŠKUMO SKLAIDĄ ŠEIMOJE

Doc. dr. Gediminas Navaitis

Mykolo Romerio universitetas, Socialinio darbo fakultetas, Socialinio darbo katedra
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius
Telefonas 274 06 37
Elektroninis paštas sdk@mruni.lt

Pateikta 2005 m. kovo 7 d.

Parengta spausdinti 2005 m. kovo 30 d.

Santrauka

Straipsnyje pristatomi svarbesnieji 2004 m. atlikto Lietuvos vyrų nuostatų, apibūdinančių vyriškumą ir atskleidžiančių jo sampratą, tyrimo duomenys. Šie duomenys gauti taikant individualių standartizuotų pokalbių metodą. Interviuotojai apklausė 1376 vyrus.

Kadangi vyriškumas gali būti siejamas ir su socialinėmis taisyklėmis, ir su normomis, ir su ekonominiais santykiais, ir su seksualumo apraiškomis bei kūno suvokimu, o visuomenėje gali būti paplitusios kelios vyriškumo sampratos, tiriant nuostatas į vyriškumą, drauge siekta išsiaiškinti ir tiriamųjų nuomones apie jiems patiems būdingas savybes.

Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma (77,1 proc.) apklaustų vyrų, apibūdinami vedusį vyriškį, nurodė rūpinimąsi šeima bei jos aprūpinimą, taigi išskyrė instrumentinį – finansinį vyriškumo aspektą. 1075 apklaustų vyrų (78,1 proc.) teigė, kad jie visiškai atitinka arba veikiausiai atitinka nei neatitinka vedusio vyro savybes. Vyrų, gyvenantys šeimose, kurioms būdinga savita struktūra – tam tikras žmonos/partnerės ir vyro išsilavinimų santykis (dažniausia žmonos/partnerės aukštasis neuniversitetinis, o vyro – vidurinis), didesnis žmonos/partnerės nei vyro indėlis į šeimos materialinį aprūpinimą, vyro nusišalinimas/nušalinimas nuo šeimos svarbių sprendimų priėmimo – dažniau teigė, kad jie neatitinka jų pačių suformuluotos vyriškumo sampratos.

Atlikto tyrimo duomenys atspindi vyrų problemas.

Pagrindinės sąvokos: vyriškumas, nuostatos, standartizuotas interviu.

Įžanga

Vyrų ir vyriškumo tyrimai Lietuvoje yra gana nauja tyrinėjimų sritis, dar nesukaupusi užtektinai empirinių duomenų. Mažai skiriama dėmesio vyriškumo sampratos, nuostatų į vyriškumą analizei. Todėl Lietuvos vyrai tarsi atsidūrė už mokslinių tyrimų ribų, nors daugelyje šalių tokio pobūdžio tyrinėjimai sparčiai plečiasi. Antai M. Flodas pateikia Vakarų šalyse atliktų vyrų ir vyriškumo problemų studijų apžvalgą, kurioje nurodo daugiau kaip tris tūkstančius darbų šia tematika (Flod, 1998).

Šioje situacijoje aktualu kaupti naujus duomenis, leidžiančius objektyviai įvertinti vyriškumo suvokimą, paplitusius vyriškus šeiminius bei visuomeninius vaidmenis ir jų sampratą.

Dera paminėti tai, kad šie vaidmenys ir vyriškumo samprata gali būti itin skirtingai interpretuojami. R. Conellis pastebi, kad vyriškumas gali būti siejamas ir su socialinėmis taisyklėmis, normomis, ir su ekonominiais santykiais, ir su seksualumo apraiškomis bei kūno suvokimu (Connell, 1995). Tai reikštų, kad visuomenėje gali būti paplitusios kelios vyriškumo sampratos, nors dažniausiai viena iš jų laikoma norminiu vyriškumu, kuris suvokiamas kaip siektinas vyriškumo pavyzdys (Donaldson, 1993). Dėl šios priežasties dalis vyrų, kaip rašo K. Kilmartinas (1994), atsiduria už norminio vyriškumo ribų – aplinkinių nelaikomi pakankamai vyriškais, o ir patys save suvokia kaip neatitinkančius vyriškumo sampratos (Kilmartin, 1994). Kadangi vyriškumas dažnai tapatinamas su valdžia, jėga, kontrole, nesugebantys arba nesiekiantys šių savybių realizuoti vyrai susiduria su savęs vertinimo problemomis.

Kiekvienas socialinis vaidmuo, taigi ir vyro vaidmuo šeimoje bei visuomenėje, numato vaidmeniui būdingus reikalavimus ir apribojimus. Jie, anot J. Plecko (1985), nustato ne tik tai, ką vyras turi veikti, bet ir tai, kaip jis turi jaustis atlikdamas vienokią ar kitokią veiklą (Pleck, 1985). S. Burn (2000) nuomone, esminiai reikalavimai, kurių realizavimas leidžia vyrui jaustis „vyriškai“, yra sėkmė/statusas, fizinis, emocinis ir intelektinis pajėgumas bei „nemoteriškumas“ (Burn, 2000).

Apžvelgiant kiekvieną iš šių reikalavimų išsamiau, matyti, kad, nepaisant visuomeninių perversmų, jų „vertė“ mažai kinta. Pavyzdžiui, M. Kimmelis (1992) nurodo, kad vyrai konstruoja savojo vyriškumo sampratą vadovaudamiesi turto, valdžios ir padėties visuomenėje kategorijomis. Tačiau tik nedaugelis jų pasiekia tokią padėtį, kuri leidžia be išlygų suvokti save kaip vyrišką (Kimmel, 1992). Tokį požiūrį į vyriškumą, kai finansinės galimybės prilyginamos asmeninei vertei, B. Vainribas (1992) pavadino „rinkos“ dalyvio vyriškumu. Kadangi daugeliui vyrų trūksta statuso ir valdžios, patvirtinančios jų vyriškumą, jie gali savąjį vyriškumą konstruoti fizinio pranašumo bei jėgos, išskirtinio emocinio tvirtumo ir „moteriškumo“ neigimo būdu. Toks, anot R. Majorso ir J. Bilsono (1992), „kompulsyvus vyriškumas“ skatina rizikingą elgesį, sveikatos problemų ignoravimą, ardo šeiminius ryšius.

Pateiktos bendresnės pastabos apie šiuolaikinį vyro vaidmenį, jo nustatomus apribojimus bei reikalavimus būdingos ir Lietuvai. 2002 metais atlikta apklausa „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“ atskleidė kai kuriuos norminius vyriškumo sampratos bruožus. Ji parodė, kad svarbiausiais vyriškumo pasireiškimo ypatumais laikomi sugebėjimas uždirbti pinigus (tokia nuostata vadovavosi 72 proc. apklaustųjų), vaikų aprūpinimas, priežiūra ir auklėjimas (67 proc. apklaustųjų) bei savo moters globojimas (66 proc. apklaustųjų).

Tirti vyrai kaip svarbiausias „normalaus“ vyro savybes nurodė (svarbos mažėjimo tvarka) sugebėjimą uždirbti pinigus, savo moters globojimą, savo vaikų priežiūrą ir auklėjimą ir gebėjimą atlikti „vyriškus“ buitines darbus (projektas „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“, 2002).

Apibendrinant šiame tyrime išaiškėjusias nuostatas, apibūdinančias „normalų“ vyrą, aiškėja, kad Lietuvoje vyrauja anksčiau apžvelgta vyriškumo samprata, kuriai būdinga suvokti vyriškumą kaip statuso, finansinių galimybių, sėkmės apraišką.

Glausta požiūrių į vyriškumą apžvalga leidžia teigti, kad vyriškumo samprata turi daugelį dimensijų. Jų „svorį“ sunku vienareikšmiškai įvertinti, nes ir atskirų tyrinėtojų pasirinkimai, ir konkrečios visuomenės stereotipai gali labiau pabrėžti vienas dimensijas ir tarsi nuvertinti kitas. Kita vertus, beveik vieningai sutariama, kad vyriškumas geriau atsiskleidžia sąveikaudamas su moteriškumu bei kitomis, netinkamomis kurioje nors visuomenėje ar jos grupėje paplitusiomis vyriškumo pasireiškimo formomis. Todėl būtų pagrįsta nagrinėti vyriškumo pasireiškimą šeimoje kaip nuolatinės sąveikos su moteriškumu situacijoje bei tokio pasireiškimo ir numanomų sociopsichologinių reikalavimų atitikimą arba neatitikimą.

Nuostatų į vyriškumą tyrimo organizavimas ir metodika

Nuostatų samprata. Nuostata – tai vertybinė dispozicija, nuolatinis nusiteikimas tam tikram vertinimui, kuris remiasi kognicijomis, afektinėmis reakcijomis ir elgesio intencijomis. Nuostata išsiugdoma buvusios patirties pagrindu, ir, veikdama mąstymą bei emocijas, gali nukreipti būsimą elgesį. Nurodyti nuostatų komponentai nėra izoliuoti. Jie susipina ir veikia vienas kitą. Todėl „nuostatų, nukreiptos į kurį nors objektą, sudaro būdingą konkrečiam individui nuostatų sistemą, kuri gali būti nepilnai suvokta bei prieštaringa“ (Zimbardo, Leippe, 2000, p. 162).

Kadangi nuostatų gali remtis ir teisingomis, ir klaidingomis prielaidomis, ne iki galo įsisaugantais potraukiais bei nuo atsitiktinių situacijos elementų priklausančiomis emocijomis, jos gali būti tiriamiesiems nevisiškai aiškios, todėl sunkiau apibrėžiamos. Šioje situacijoje tikslinga, vykdant empirinius nuostatų tyrimus, aiškintis vyrų savęs atribuciją, t. y., priskyrimą sau tam tikrų ypatumų, lemiančių būsimą ir esamą elgesį.

Tyrimo organizavimas. Tiriant nuostatą į vyriškumą, buvo parengtas temų, galimai susijusių su vyriškumo samprata, aprašas, kuriuo remiantis 2004 m. buvo atliktos bandomosios apklausos. Jos leido patikslinti klausimus, performuluoti juos taip, kad klausimai taptų vienareikšmiškai suprantami skirtingo išsilavinimo ir šeiminių patirties vyrams.

Bandomosios apklausos patvirtino, kad vyrų anketavimas nėra visiems priimtinas tyrimo metodas, nes kai kurie tirti vyrai kartoja žiniasklaidoje paplitusius stereotipus ir čia pat iš karto juos paneigia, mini kitokią asmeninę patirtį bei nuostatas.

Todėl buvo pasirinktas individualių standartizuotų pokalbių metodas, kai tiriamieji apklausiami pagal vieną schemą.

2004 m. rugsėjo mėn. interviuotojai buvo apmokyti, patikslinta jų užduotis. Kiekvienas iš jų gavo užduotį apklausti 3–5 vyrus. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimu siekta surinkti duomenis apie vyriškumo ir šeimyniškumo sąsajas, interviuotojai turėjo apklausti vaiką (-ų) turinčius vyrus.

Interviuotojai buvo apmokyti sukurti pasitikėjimo santykius su apklausiamuoju. Jiems nurodyta patvirtinti, kad apklausiamojo mintys, jo požiūris nebus paviešintas, kad atsakymai bus panaudoti apibendrintai, be nuorodų į konkretų žmogų.

Dera pabrėžti, kad panašaus pobūdžio tyrimai Lietuvoje iki šiol nebuvo atliekami.

Tiriamieji

Apklausoje dalyvavo atsitiktinės tikslinės atrankos būdu atrinkti 1376 vyrai.

Svarbiausieji socialiniai demografiniai juos apibūdinantys duomenys buvo amžius ir tautybė.

Tirtų vyrų amžius. Tiriamieji suskirstyti į penkias amžiaus grupes. Pirmajai priklausė 20–29 metų vyrai. Tokių tirtųjų buvo 25,2 procento. Antroji grupė – 30–38 metų vyrai (38,9 proc.). Trečioji grupė – 40–49 metų vyrai (21,8 proc.), ketvirtoji – 50–59 metų vyrai (9,3 proc.). Penktąją grupę sudarė vyresni nei šešiasdešimt metų vyrai (4,8 proc.). Taigi tyrime geriausiai atstovaujama buvo trisdešimties – keturiasdešimties metų respondentų grupei.

Tirtų vyrų tautybės. Tirtų vyrų pasiskirstymas pagal tautybes artimas Lietuvos gyventojų etniam pasiskirstymui. 87,4 proc. apklaustųjų buvo lietuviai, 4,6 proc. – rusai, 5,7 proc. – lenkai. Kitų tautybių apklaustieji (dažniausiai baltarusiai ir ukrainiečiai) sudarė 2,3 proc. respondentų.

136 atvejais tirtas vyras palaikė šeiminius ar partnerystės ryšius su kitos nei jis tautybės moterimi.

Tirtų vyrų gyvenamoji vieta. Dauguma tirtųjų (58,6 proc.) buvo vilniečiai. Tiriamieji, gyvenę didžiausiuose Lietuvos miestuose (Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), sudarė vos daugiau nei ketvirtadalį tirtųjų (26,6 proc.).

Tirtųjų, gyvenusių nedideliuose miestuose bei rajonų centruose, buvo 12,2 procento. Sąlyginai menkiau tyrimas atstovauja kaimo vyrams. Tarp apklaustųjų jų buvo 2,6 procento.

Tirtų vyrų išsilavinimas. Tyrimo duomenys geriausiai atstovauja vyrams, turintiems aukštąjį neuniversitetinį (18,8 proc. tirtųjų) ir aukštąjį universitetinį (40,5 proc. tirtųjų) išsilavinimą.

Tirtųjų pasiskirstymas pagal išsilavinimą sietinas su jų amžiumi. Vyresnio amžiaus vyrai sąlyginai dažniau turėjo pradinį arba nebaigtą vidurinį išsilavinimą.

Su tirtų vyrų išsilavinimu sietina ir jų profesinė veikla.

Tirtų vyrų profesinė veikla. Tyrimas atstovauja valstybės tarnautojams (39,8 proc. tirtųjų), darbininkams (32,7 proc. tirtųjų) ir verslininkams (14,9 proc. tirtųjų). Kitų profesinių grupių – ūkininkų, studentų, pensininkų, bedarbių – atstovai sudarė nuo 1 proc. iki 5 proc. apklaustųjų.

Tirtų vyrų šeimatinė padėtis. Dauguma tirtų vyrų gyveno pirmojoje registruotoje santuokoje (61,4 proc.). Nurodžiusių, kad gyvena neregistruotoje santuokoje, skaičius (14,3 proc.) šiek tiek viršijo gyvenančių antroje registruotoje santuokoje skaičių (12,3 proc.). Nė karto nesukūrusių santuokos bei gyvenančių atskirai nebuvo daug: atitinkamai 5,1 proc. ir 6,9 proc. Kaip minėta, visi tirti vyrai turėjo vaiką (-ų). 166 jų buvo išsiskyrę su vaiko motina arba nebuvo sudarę su ja registruotos santuokos. Šie vyrai tyrimo metu nebuvo vedę. 101 vyras, gyvenantis antroje registruotoje santuokoje, turėjo bendrą vaiką (-ų) su moterimi, su kuria yra nutraukęs santuoką.

Svarbiausi tyrimo rezultatai

Dėl straipsnio apimties nėra galimybės pateikti visų tyrimo rezultatų. Apsiribosime pristatymu tik tų, kurie geriausiai išryškina nuostatas į vyriškumą ir jo pasireiškimą šeimoje.

Siekiant atskleisti įvairius vyrams būdingo vyriškumo sampratos niuansus, jų nuostatos į vyriškumą bei jį išreiškiančias savybes tirtos atviru klausimu. Tiriamųjų paprašyta pabaigti teiginį: „Normalus vedęs vyras turėtų...“. Tokia teiginio formuluote siekta pabrėžti teigiamą vyriškumo aspektą, tiriamųjų nuomonę apie vedusiam vyrui būdingas savybes ir gebėjimus. Teiginio formuluotė „normalus vyras“ buvo pasirinkta todėl, kad bandomųjų apklausų metu paaiškėjo, kad ji padeda išvengti samprotavimų apie tai, kokie yra kiti vyrai, į kuriuos tiriamasis panašus ar nepanašus. Bandomųjų apklausų metu taip pat paaiškėjo, kad formuluotės „idealus vyras“ ir „tikras vyras“ suvokiamos pernelyg idealiuojant ir nesiejamos su tikraisiais šeimos ryšiais.

Tirtų vyrų nuostatas vedusio vyro savybių atžvilgiu rodo 1 lentelė.

1 lentelė. Tiriamųjų nuomonė apie vedusio vyro savybes

Vedusio vyro savybės/gebėjimai	Atsakymų skaičius	Atsakymų procentas
Rūpintis šeima	776	56,4
Uždirbti (aprūpinti šeimą materialiai)	285	20,7
Gerbti ir/arba mylėti žmoną	224	16,3
Auklėti vaikus/turėti vaikų	78	5,7
Padėti žmonai buityje	68	4,9
Planuoti šeimos ateitį	46	3,3
Kurti jaukią šeimos atmosferą	40	2,9
Kitos savybės ir gebėjimai	159	11,5

Pastabos: 1 lentelėje pateikiamų atsakymų kiekis viršija tirtų vyrų skaičių, nes kai kurie tiriamieji nurodė kelias savybes ar gebėjimus, apibūdinančius vedusį vyrą (pvz., „turėti vaikų ir juos aprūpinti“, „mylėti žmoną ir jai padėti“).

Iš viso buvo gauti 1676 atsakymai. Skyrelyje „Kitos savybės ir gebėjimai“ ne mažiau nei dešimt kartų pasirinkti šie teiginiai: užtikrinti šeimos saugumą; būti seksualiam; aprūpinti šeimą būstu; būti protingam.

Dauguma (77,1 proc.) apklaustų vyrų, apibūdinami vedusį vyriškį, nurodė rūpinimąsi šeima bei jos aprūpinimą. Šios sąvokos artimos. Pokalbių su tiriamaisiais metu kone visi, paprašyti paaiškinti „rūpinimosi šeima“ sąvoką, ją aiškino kaip šeimos aprūpinimą, materialinių sąlygų šeimai gyventi sukūrimą, būsto remontą/įrengimą ir pan.

Šis gebėjimas aprūpinti/pasirūpinti šeima dažnai buvo aiškinamas kaip gebėjimas sukurti tinkamas sąlygas žmonai ir vaikams. Todėl netiesiogiai gebėjimas dalyvauti vaikų ugdyme buvo paminėtas ne vieno vyro. Tiesiogiai tokį gebėjimą nurodė 5,7 proc. tirtų vyrų.

1 lentelė atspindi „siekiamybę“, vyro, atliekančio „normalų vyrišką vaidmenį“, sampratą. Ji gali būti gretinama su duomenimis apie tirtų vyrų savęs atribuciją, savęs priskyrimą ar nepriskyrimą „normaliems vyrams“.

Tirtų vyrų nuostatas į savojo elgesio bei asmenybės atitikimą tai vyriškumo sampratai, kuria jie vadovaujasi, rodo 2 lentelė.

2 lentelė. Tiriamųjų nuomonė apie jų ir vedusio vyro savybių atitikimą

Savęs vertinimas	Atsakymų skaičius	Atsakymų procentas
Visiškai atitinku vedusio vyro savybes	323	23,5 proc.
Labiau atitinku, nei neatitinku	752	54,6 proc.
Labiau neatitinku, nei atitinku	176	12,8 proc.
Neatitinku	28	2,0 proc.
Neatsakė arba nurodė, kad nežino atsakymo	97	7,1 proc.

Apibendrinant 2 lentelėje pateiktus atsakymus apie vedusio vyro savybių atitikimą, galima išskirti dvi vyrų grupes.

Grupė A. Jai priklausantys vyrai pasižymi nuostata, kad jie atitinka, t. y. visiškai atitinka arba veikiausiai atitinka, nei neatitinka vedusio vyro savybes. Šios nuostatos laikėsi 1075 apklaustų vyrų (78,1 proc.).

Grupė B. Jai priklauso vyrai, manantys, kad jie neatitinka arba labiau neatitinka, nei atitinka tas savybes, kuriomis turi pasižymėti vedęs vyras. Šiai grupei taip pat buvo priskirti tie apklaustieji, kurie neatsakė arba nurodė, kad nežino, kaip atsakyti į klausimą apie jų vedusio vyro savybių atitikimą. Toks priskyrimas padarytas remiantis šiomis aplinkybėmis – bandomosios apklausos parodė, kad „nežinantys“, ar atitinka jų pačių pasirinktą ir apibūdintą vedusio vyro vaizdinį, dažnai vėliau teigėdavo, kad neatitinka šių savybių, nepasižymi vedusiam vyrui svarbiais gebėjimais. Be to, neatsakiusių į šį klausimą buvo kone dvigubai daugiau nei neatsakiusių į bet kurį kitą klausimą. Toks „nenoras“ įvertinti savo ir vyriškumo sampratos atitikimą gali netiesiogiai liudyti, kad respondentas vengė patvirtinti savo vyrišką „nekompetenciją“.

Lyginant A ir B grupes, rasti statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) skirtumai pagal keletą rodiklių.

Itin stiprus buvo priklausymo grupei B ir dalyvavimo priimančiam svarbius šeimos gyvenimui sprendimus ryšys. 91 apklaustas vyras (7,5 proc.) nurodė, kad šeimai svarbius sprendimus priima ne pats tiriamasis, o kartu su žmona/partnere. 86 iš jų priklauso tiriamųjų grupei B.

Dauguma apklaustų vyrų tvirtino palaikantys su žmona/partnere egalitarinius santykius, kuriems būdingas vienodas dalyvavimas priimančiam šeimai svarbius sprendimus, vienoda atsakomybė už ją.

63 proc. nagrinėjamų šeiminių/partnerystės ryšių yra homogeniški, t. y. vyras ir jo žmona/partnerė turi tą patį išsilavinimą ir priklauso tai pačiai profesinei grupei, o dar 16 proc. nagrinėjamų šeiminių/partnerystės ryšių yra iš dalies homogeniški, t. y. vyras ir žmona/partnerė arba turi vienodą išsilavinimą arba priklauso tai pačiai profesinei grupei.

Sugretinus šiuos duomenis su tirtų vyrų priklausomybe A arba B grupėms paaiškėjo, kad statistiškai patikimai galima sieti šeimos struktūrą, kurioje žmona turi aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, o vyras vidurinį išsilavinimą, su šio vyro nuostata, kad jis neatitinka vyriškumo sampratos.

Šeimose, kurios pasižymi kitokiu sutuoktinių išsilavinimų santykiu, statistiškai patikimo išsilavinimų sąryšio su vyro priklausymu A arba B grupėms nerasta.

Reikšmingas veiksnys, turintis įtakos vyro priklausymui A arba B grupei, yra jo ir jo žmonos/partnerės pajamų santykis.

808 tirti vyrai (66,9 proc.) teigė, kad jie uždirba daugiau nei jų žmona/partnerė. 191 (15,8 proc.) manė, kad jų ir žmonos/partnerės pajamos yra lygios. 199 (16,4 proc.) nurodė, kad žmona/partnerė uždirba daugiau nei jie.

Grupei B priklauso 21,9 proc. tirtų vyrų. 2,3 proc. jų teigė, kad uždirba daugiau nei žmona, 7,1 proc. atsakė, kad jo ir žmonos/partnerės pajamos yra lygios, 12,5 proc. nurodė, kad žmona/partnerė uždirba daugiau nei jis.

Tyrime išaiškėjo vyrų pasitenkinimas palaikomais su žmona/partnere ryšiais. Dauguma vyrų (67,9 proc.) teigė, kad šiais ryšiais yra patenkinti. Suprantama, toks atsakymas neturėtų būti interpretuojamas kaip visiškai patenkintumas šeimos/partnerystės ryšiu. Jis veikia rodo, kad apklaustas vyras teigiamai vertina esamą ryšį, ir tai pripažįsta. Atitinkamai kiti atsakymų variantai liudytų žemesnį pasitenkinimo šeimos/partnerystės ryšiu lygį.

Tikrai nedaug – tik 9 apklaustieji (0,6 proc.) pažymėjo, kad šeimos/partnerystės ryšiu nėra patenkinti. Kaip išreiškiantį sąlyginai mažesnį pasitenkinimą esamais šeimos/partnerystės ryšiais galima laikyti atsakymą: „Kartais patenkintas, kartais – ne.“ Jį pasirinko 405 tirti vyrai (29,4 proc.). Likusieji tiriamieji arba neatsakė į klausimą, arba tyrimo metu gyveno vieni.

Lyginant patenkintus šeimos/partnerystės ryšiais vyrus su tais vyrais, kurie nurodė, kad kartais šiais ryšiais nėra patenkinti, paaiškėjo, kad šie atsakymai itin stipriai susiję su vyrų priklausymu A arba B grupei.

Iš 301 vyro, priklausančio B grupei, 204 nurodė, kad jie kartais nepatenkinti šeimos/partnerystės ryšiu. Taigi priklausantys grupei B vyrai sudaro pusę tų, kurie kartais yra nepatenkinti šeimos/partnerystės ryšiu. Tarp atsakiusių, kad jie yra patenkinti šeimos/partnerystės ryšiu, priklausančių B grupei buvo tik 12,3 procento.

Surinkti duomenys atskleidė savitą vyro ir tėvo savybių sąryšį. Statistiškai patikimai daugiau buvo vyrų, teigusių, kad jie tikrai pasižymi savybėmis, kurios reikalingos tėvui (tokios nuomonės laikėsi 32,6 proc. apklaustųjų), nei vyrų, teigusių, kad jie visiškai atitinka „normaliam vyrui“ keliamus reikalavimus. Taip pat statistiškai patikimai buvo mažiau vyrų, teigusių, kad jie neturi tėvams svarbių savybių arba nežino, kaip į šį klausimą atsakyti, nei vyrų, pasirinkusių tuos pačius atsakymų variantus, kai reikėjo apibūdinti save kaip „normalų vyrą“: atitinkamai 16,0 proc. ir 21,9 proc. atsakymų. Taigi dalis vyrų teigia, kad jie yra „nekompetentingi“ kaip šeimos vyrai, bet kompetentingi kaip tėvai. Šis prieštaravimas galėtų būti aiškinamas tuo, kad atsakydami apie savo savybes, reikalingas ugdant vaikus, kai kurie vyrai kalbėjo apie biologinį vaiko pradėjimą ir tarsi „nepastebėjo“, kad vaiką reikia ugdyti ir aprūpinti.

Išvados

Apklaustos duomenys leidžia daryti išvadą, kad daugumai tirtų vyrų artimos tradicinės nuostatos į vyriškumą: vyras turi siekti materialinės sėkmės, išlaikyti šeimą. Dera paminėti, kad šių nuostatų samprata gana siaura. Iš sudėtingo tradicinio vyro vaidmens, kuris apėmė įvairius – autoriteto, globėjo, gynėjo, šeimos atstovo ir kt. – gebėjimus, dažnai apsiribojama tik gebėjimu aprūpinti šeimą. Kadangi šią nuostatą realizuoti daug kam yra sunku, nemenka dalis tirtų vyrų tarsi neigia savo vyriškumą, nurodo, kad jie neturi „normaliam, gyvenančiam šeimoje vyrui“ reikiamų savybių.

Tam tikros struktūros šeimos, kurioms būdingas tam tikras žmonos/partnerės ir vyro išsilavinimų santykis (dažniausiai žmonos/partnerės aukštasis neuniversitetinis, o vyro – vidurinis), didesnis žmonos/partnerės nei vyro indėlis į šeimos materialinį aprūpinimą, vyro nusišalinimas/nušalinimas nuo šeimai svarbių sprendimų priėmimo, vyrai blogiau vertina savąjį vyriškumą.

Atlikto tyrimo duomenys atspindi vyrų problemas. Siekiant labiau pagrįstos lyčių politikos, jos turėtų būti tiriamos išsamiau.

LITERATŪRA

1. **The men's** bibliography a comprehensive bibliography of writings on men, masculinity and sexualities/ compiled by Micheal Flod. The 6th edition.– Australia, Kanbera, 1998.
2. **Connell R. W.** Masculinities. – Cambridge: Polity Press, 1995.
3. **Donaldson M.** What is Hegemonic Masculinity? // Theory and Society. 1993. Vol. 22. No. 5.
4. **Kilmartin C. T.** The masculine self. – New York: Macmillan, 1994.
5. **Pleck J. H.** Working wives/Working Husbands. – Beverly Hills: Sage, 1985.
6. **Burn Sh. M.** The Social Psychology of Gender. – New York: McGraw-Hill, Inc., 2000.

7. **Kimmel M. S.** Issues for men in the 1990's // University of Miami Law Review. 1992. No. 46.
8. **Wainrib B. R.** Successful women and househusbands: The old messages die hard // Psychotherapy in Private Practice. 1992. No. 11.
9. **Majors R., Billson J.** Cool pose. – New York: Lexington, 1992.
10. **Projektas** „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“ Vyrų vertybių ir elgsenos modelių tyrimas. RISC. – Lietuva, 2002.
11. **Zimbardo P. G., Leippe M. R.** The psychology of attitude change and social influence. – New York: „Mc Graw Hill“, 2000.

MALES' ATTITUDES TOWARD MASCULINITY DISPERSION IN THE FAMILY

Assoc. Prof. Dr. Gediminas Navaitis

Mykolas Romeris University

Summary

The findings of this study were obtained during the investigation of Lithuanian males' attitudes toward masculinity at 2004. The data was collected by standardized interview method, and 1376 males were interviewed as well.

Masculinity could be related with social norms and rules, with economic background, with sexuality and body's cognition, and there could be a few conceptions of masculinity in the society, therefore the participants have had the possibility to evaluate their masculinity as the characteristic feature.

The results of this research revealed the fact that majority (77,1 %) of participants, when describing the husband's role, were speaking about care and provision for family. It means, that in most cases were picked out the financial and instrumental aspects of masculinity.

1075 of participants (78,1 %) said they satisfy the requirements for husbands totally or partly. Those living in the family with original structure (for example, where wife have had university education and husband college education, wife have had higher incomes and husband have had never taking decisions) said that they do not satisfy the requirements for husbands – by the way, formulated by themselves – at all.

Overall, the results of the research disclose the male problems in our society as well as their attitudes toward masculinity.

Keywords: masculinity, attitudes, standardized interview.